

Ad quartum dicendum; quod incorruptio facit esse proximum Deo, in quem corruptio non cadit, per quamdam similitudinem imitationis: & quia Deo magis possumus esse similes mente quam carne, ideo incorruptio mentis, quæ omni peccato opponitur, & per omnem virtutem est, facit Deo esse proximum. Sed virginitas habet utramque incorruptionem: & ideo quantum ad plura facit Deo similem, scilicet in corpore, & anima, ratione cujus dicitur quod sequitur agnum quocumque ierit; & Ambrosius dicit, quod nihil ei deest. Nec tamen sequitur quod magis facit virginitas Deo proximum quam omnes virtutis, sed secundum plura.

Ad quintum dicendum, quod in littera matrimonium Abrahamæ æquiparatur cœlibatui Joannis quantum ad meritum personarum; quia tantum merebatur Abraham in conjugio, sicut Joannes in virginitate, quia ex æquali promptitudine serviebat Deo secundum statum sui temporis: & hæc comparatio est per accidentalialia virtutum.

Ad sextum dicendum, quod humilitas videtur virtutibus propinquissima esse, quia per eam homo se ex reverentia Deo subjicit, & per consequens aliis propter Deum: & ideo, simpliciter loquendo, virginitatem humilitas excedit.

EXPOSITIO TEXTUS.

Maledicta erat sterilis, quæ non relinquebat semen super terram. Hæc maledictio non est culpæ, sed poenæ; non tamen quantum ad defectum naturæ quem habet virginitas in prolis defectu, sed quantum ad infamiam, quia opprobrio habebatur.

Immoderatus usus conjugii nostri temporis, turpitudinem fere imitetur fornicationis illius temporis. Hoc dicitur quantum ad intentionem eorum qui nunc ut plurimum contrahunt matrimonium propter infirmitatem libidinis, quæ ratione antiquitus fornicabantur: & ideo addit fere, quia fornicatio omnis erat peccatum mortale; non autem omnis immoderatus usus conjugum.

Facilius continere possent, quam nos scilicet possumus, propter magnitudinem virtutis quæ in eis erat, vel quam ipsi possent matrimonio conjungi, consider-

DISTINCTIO XXXIV.

De personis legitimis.

Nunc superest attendere quæ personæ sint legitimæ ad contrahendum matrimonium. Legitimæ judicantur personæ secundum statuta patrum, quæ diversa sunt. Aliæ numquam fuerunt legitimæ ante legem, aliæ sub lege, aliæ in tempore gratiæ. Item in primitiva Ecclesia quædam erant legitimæ quæ modo non sunt. Earum vero quæ modo legitimæ, vel illegitimæ, quædam sunt plene legitimæ, quædam omnino illegitimæ, quædam mediæ. Plene legitimæ sunt quibus non obviat votum continentiæ, vel ordo sacer, vel cognatio, vel dispar cultus, vel conditio, vel naturæ frigiditas, & si quid est aliud. Penitus vero illegitimæ sunt per votum, per ordinem, per cognationem, per disparem cultum. Mediæ vero sunt nec plene legitimæ, nec omnino illegitimæ per frigiditatem, vel per conditionem. Si enim tales junguntur ignorantier, commanere possunt quibusdam accedentibus causis, & eisdem deficientibus dividi.

De frigidis separandis.

De his enim qui causa frigiditatis debitum reddere non possunt, consultit Gregorius (a) ut permaneant. Sed si mulier causatur dicens: Volo esse mater, & filios procreare: decrevit ut uterque eorum (1)

(4) Al. Sanctius est. (1) Nicolai: cum septima.

Ex Edit. P. Nicol. Ejus nomine in Decretis refertur causa xxxiiii. quæst. i. cap. Requisti. Sed non ali-

septima manu propinquorum juret quod numquam carnaliter convenerunt; & tunc mulier secundas nuptias contrahat; vir autem qui frigidæ naturæ est, absque spe conjugii permaneat. Ait enim sic: „Interrogasti de his qui matrimonio juncti sunt, & nubere non possunt, si ille aliam, vel illa alium ducere possit. De quibus scriptum est: Vir & mulier si se conunxerint, & post dixerit mulier de viro, quod coire non possit cum ea, si potest probari quod dicit per justum judicium, alium accipiat. Si vero ille acceperit aliam, separentur.“ Item: „De his requisisti qui ob causam frigidæ naturæ dicunt se non posse invicem operam carni dantes commiseri. Iste vero si non potest ea uti pro uxore, habeat eam quasi sororem. Quod si retinaculum conjugale voluerit rescindere, maneant utrique innupti: nam si huic non potuit naturaliter concordare, quomodo alteri conveniet? Igitur si vir aliam uxorem vult accipere, manifesta patet ratio, quia suggerente diabolo odii fomitem, exosam eam habuerit, & ideo eam dimittere mendacii falsitate molitur. Quod si mulier causatur, & dicit: Volo esse mater, & filios procreare: uterque eorum septima manu propinquorum tactis sacrosanctis reliquiis jurejurando dicat, (2) quod numquam per commissio-

De his qui impediti maleficiis coire non possunt.

De maleficii autem impedimento hoc tenendum decernitur, (c) quod si per sortiaris, & maleficas concubitus non sequitur, hortandi sunt quibus illa eveniunt, ut spiritu conrito, & humiliato Deo, & sacerdoti de omnibus peccatis confessionem faciant, & lacrymis, atque elemosynis, orationibus, & jejniis Domino satisfaciant; & per exorcismos, ac cætera ecclesiasticæ disciplinæ munimina ministri Ecclesiæ tales sanare procurent. Quod si non potuerint, separari valebunt. Sed postquam alias nuptias expetierint, illis viventibus quibus post junctæ fuerint, prioribus quos reliquerant, etiam si possibilitas concumbendi eis reddita fuerit, reconciliari nequibunt. Quod in fine hujus capituli continetur, ex rigore magis dictum intelligendum est quam ex canonica æquitate. Vel intelligendum est non posse reconciliari prioribus, nisi iudicio Ecclesiæ, quo divisio facta fuerat.

De furiosis addit.

Furiosi quoque, dum in amentia sunt, matrimonium contrahere non valent. Unde Fabianus: (d) „Neque furiosus, neque furiosa matrimonium contrahere possunt; sed si contractum fuerit, non separentur.“ Item Nicolaus Papa: Hi qui matrimonium sani contraxerunt, & uni ex duobus, vel ambobus amentia vel furor, vel aliqua infirmitas accesserit, ob hanc infirmitatem talium conjugia solvi non possunt.“ Similiter est etiam sciendum de his qui ab adversariis excæcantur, vel membris truncantur, vel à barbaris exsecti fuerint.

De his qui cum duabus sororibus dormiunt.

De his etiam qui cum duabus sororibus, vel cum duobus fratribus dormiunt, videndum est quid censeant canones. (e) „Qui dormierit cum duabus sororibus, & una ex illis ante fuerit uxor, neutram ex ipsis habeat, nec ipsi adulteri unquam in conjugio copulentur.“ Item: „Nec propriæ uxoris licet ei, vel adulteræ copulari in conjugium. Item Zacharias Papa: (f) „Concubuit cum sorore uxoris tuæ. Si fecisti, neutram habeas: & uxor tua, si non fuerit conscia sceleris, & continere non vult, nubat in Domino cui vult. Tu vero, & adultera sine spe conjugii maneatis, & dum vivitis, poenitentiam agite.“ Quod ait, „Cui vult nubat,“ intelligendum est post mortem viri. Unde Gregorius: „Qui uxores suas in adulterio deprehendunt, nec ille, nec illa aliam uxorem accipiat, vel alium virum, quamdiu ambo vivunt. Si vero adultera mortua fuerit, vir ejus, si vult, nubat, adultera vero numquam, etsi mortuus fuerit vir

In IV. Sent. Tom. V. P 2 „ejus,

(2) Al. ut numquam. (3) Al. additur ita. aliter quam ex illius epistola sine indice speciali notatur. Nec videtur ex Gregorio Magno sumptum, apud quem non occurrit, ut nec aliud ibi præmissum caput ex epistola Joanni Ravennati scripta prænotatum. An Gregorii junioris est, ex quo Panormitanus refert? Velut ex Gregorio quoque indefinite citat Cœlestinus III. cap. Laudabilem extra de frigid. & malef. ubi quæ de septima manu propinquorum sequuntur, videre est, idest septem propinquis presentibus, & simul jurantibus, ut infra. (b) In Concilio apud Compendium habito, ex quo refertur in Decretis ut supra causa xxxiiii. quæst. i. cap. Si quis. (c) Ut videre est in Decretis ibid. cap. Si per Sortiaris, quod ex Hincmaro prænotatur; sed nullus additur index; ut nec expresse apud illum occurrit, etsi ex ejus opusc. de divortio Lhotarii, & Thetbergæ Reginæ Tom. XV. Biblioth. PP. sparsim colligi potest. (d) Causa xxxiiii. in Decretis quæst. vii. cap. Neque, ut & ibid. cap. Hi qui habentur quod mox refertur ex Nicolao, nempe I. ad Carolum Moguntinensem rescribente. (e) Ex Concilio Aurelianensi prænotatur causa xxvii. quæst. ii. cap. Qui dormierit; sed in illo non reperiri appendix notat. Sensum illius porro in Concilio I. Moguntino cap. lvi. & in Concilio II. sub Rabano cap. xxxix. inveniri causa xxxii. quæst. vii. cap. Item qui dormierit annotatur. (f) Quod subjungitur ex Zacharia Papa, & Gregorius (sed non Gregorio Magno) eadem causa xxxii. quæst. vii. respective habetur cap. Concubuit quoad Zachariam Papam, & cap. Hi vero quoad Gregorium.

„ejus, sed omnibus diebus penitentiae lamenta persolvat. Hic de illo adulterio agitur quod cum cognato viri, vel cum cognata uxoris committitur.

Non est dimittenda uxor pro aliqua macula, seu deformitate corporis.

Illud etiam sciendum est, quod pro aliqua infirmitate, vel macula corporali, non licet viro uxorem dimittere, & è converso; sed debet alter alteri subsidia providere. Unde Augustinus (de serm. Domini in monte Lib. I. cap. xxxii. vel xviii.) „Si uxorem quis habeat sterilem, sive deformem corpore, vel debilem membris, vel cæcam, vel claudam, vel surdam, vel si quid aliud, sive morbis, vel laboribus, doloribusque confectam, & quidquid excepta fornicatione excogitari potest vehementer horribile; pro societate, fideque sustineat.“

DIVISIO TEXTUS.

Postquam determinavit Magister de matrimonio, & causis ejus, hic determinat de personis contrahentibus matrimonium: & dividitur in partes duas. In prima determinat de impedimentis matrimonii, quæ non faciunt personas penitus illegitimas ad contrahendum; in secunda de illis quibus personæ penitus ad matrimonium illegitimæ redduntur, dist. xxxvii. ibi: *Sunt ergo quidam ordines in quibus nullatenus potest contrahi conjugium.* Prima in duas. In prima determinat de impedimento quodam matrimonii, quod facit personam non simpliciter, sed aliquo modo illegitimam, quod consistit in defectu naturæ, scilicet frigidityte; secundo de impedimento conditionis secundum mores, & statuta hominum, scilicet servitute, xxxvi. distinct. ibi: *Nunc de conditione videamus an valeat conjugium dividere.* Prima in duas. In prima determinat de impedimento frigiditytis, quod matrimonium contrahendum impedit; in secunda de impedimento per quod actus matrimonii jam contracti impeditur, scilicet de fornicatione, prout est causa divortii, xxxv. dist. ibi: *Hoc etiam notandum est, &c.* Prima in duas. In prima prosequitur de impedimentis personarum ad contrahendum matrimonium in generali. In secunda descendit in speciali ad impedimentum, de quo primo agere intendit, ibi: *De his enim qui causa frigiditytis debent reddere non possunt, consuit Gregorius ut permancant.* Et hæc dividitur in duas. In prima ostendit quod frigiditytas præcedens matrimonium impedit ne contrahatur. In secunda ostendit quod superveniens matrimonio ipsum dissolvere non possit, ibi: *Illud etiam sciendum est &c.* Prima in duas. In prima determinat de effectu naturæ impediens matrimonium, per quem homo impotens redditur ad carnalem copulam. In secunda determinat de effectu peccati, per quem homo ineptus redditur ad idem, quod etiam matrimonium impedit, scilicet incestus, ibi: *De his etiam qui cum duabus sororibus, vel quæ cum duobus fratribus dormiunt, videndum est.* Prima in duas. In prima determinat de impedimento quo natura impotens redditur ad opus carnale; in secunda de impedimento quo impotens redditur ad consentiendum in copulam conjugalem, ibi: *Furiosi quoque dum in amentia sunt matrimonium contrahere non valent.* Prima in duas. In prima determinat de impotentia coeundi (4) ex causa naturali, scilicet frigidityte; in secunda de impotentia quæ est ex maleficio, ibi: *De maleficii autem impedimento hoc tenendum decernitur.*

QUÆSTIO I.

HIC quærentur quinque.
Primo. De impedimentis matrimonii in generali.

(4) *Al.* ex causa simili naturali.

8. Sed contra. Videtur quod debeant esse infinita matrimonii impedimenta. Quia matrimonium quoddam bonum est. Sed infinitis modis est defectus boni, ut dicit Dionysius iv. cap. de div. Nom. Infinita sunt impedimenta matrimonii.

9. Præterea. Impedimenta matrimonii accipiuntur secundum conditiones particularium personarum. Sed conditiones hujusmodi sunt infinitæ. Ergo & matrimonii impedimenta.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod in matrimonio sunt quædam quæ sunt de essentia ipsius, & quædam quæ sunt de solemnitate ejus, sicut & in aliis sacramentis. Et quia remotis his quæ non sunt de necessitate sacramenti, adhuc manet verum sacramentum; ideo impedimenta quæ contrariantur his quæ sunt de solemnitate sacramenti, non efficiunt quin sit verum matrimonium: & talia dicuntur impedire contrahendum, sed non dirimunt contractum sicut prohibitio Ecclesiæ, & tempus feriatum: unde versus:

*Ecclesiæ vetitum, necnon tempus feriatum
Impediunt fieri, permittunt juncta teneri.*

Impedimenta autem quæ contrariantur his quæ sunt de essentia matrimonii, faciunt ut non sit verum matrimonium: & ideo dicuntur non solum impedire matrimonium contrahendum, sed dirimere contractum: quæ his versibus continentur:

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Si sis affinis, si forte coire nequibus:
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.*

Horum autem numerus hoc modo accipi potest. Potest enim matrimonium impediri aut ex parte contractus matrimonii, aut ex parte contrahentium. Si primo modo, cum contractus matrimonii fiat per voluntarium consensum, qui tollitur per ignorantiam, & violentiam; erunt duo impedimenta matrimonii, scilicet *vis*, id est coactio, & *error* ex parte ignorantiae: & ideo de istis duobus impedimentis supra Magister determinavit, ubi agebatur de causa matrimonii. Nunc autem agit de impedimentis quæ accipiuntur ex parte personarum contrahentium, quæ sic distinguuntur. Potest enim aliquis impediri à matrimonio contrahendo vel simpliciter, vel respectu alicujus personæ. Simpliciter, ut cum nulla possit matrimonium contrahere; & hoc non potest esse, nisi quia impeditur à matrimoniali actu; quod quidem contingit dupliciter. Primo quia non potest de facto, sive quia omnino non possit, & sic ponitur impedimentum *impotentia coeundi*; sive quia non libere possit, & sic ponitur impedimentum *conditio servitutis*. Secundo quia non licite potest, & hoc secundum quod ad continentiam obligatur; quod contingit dupliciter: quia vel obligatur ex officio suscepto, & sic est impedimentum *ordinis*; vel ex voto emisso, & sic impedit *votum*. Si autem impeditur aliquis à matrimonio non simpliciter sed respectu alicujus personæ, vel propter obligationem ad alteram personam, sicut qui junctus est uni matrimonio, non potest alteri conjugii, & sic est *ligamen*, scilicet matrimonii; vel quia deficit proportio ad alteram personam, & hoc tripliciter. Primo propter nimiam distantiam ad ipsam, & sic est *disparitas cultus*. Secundo propter nimiam propinquitatem; & sic ponitur triplex impedimentum, scilicet *cognatio*, quæ importat propinquitatem duarum personarum ratione tertiæ matrimonio junctæ; & *publicæ honestatis jus-*

titia, in qua est propinquitatem duarum personarum ratione tertiæ personæ per sponsalia junctæ. Tertio propter indebitam conjunctionem ad ipsam primo factam; & sic impedit *crimen adulterii* prius cum ipsa commissi.

Ad primum ergo dicendum, quod alia etiam sacramenta impediri possunt, si aliquid quod sit de essentia, vel solemnitate sacramenti, subtrahatur, ut dictum est. Sed tamen magis matrimonio quam aliis sacramentis impedimenta assignantur propter tres rationes. Primo quia matrimonium consistit in duobus: & ideo pluribus modis potest impediri quam alia sacramenta, quæ uni personæ competunt singulariter. Secundo quia matrimonium habet in nobis causam, sed alia quædam sacramenta solum in Deo: unde & penitentia, quæ habet causam in nobis aliquo modo, Magister supra distinct. xvi. quædam impedimenta assignavit, ut hypocrisis, ludos, & hujusmodi. Tertio quia de aliis sacramentis est præceptum, vel consilium, sicut de bonis perfectioribus; sed de matrimonio est indulgentia, sicut de bono minus perfecto: & ideo ut detur occasio proficiendi in melius plura impedimenta assignantur matrimonio quam aliis sacramentis.

Ad secundum dicendum, quod perfectiora pluribus modis impediri possunt, in quantum ad ea plura requiruntur. Si autem sit aliquid imperfectum ad quod plura requiruntur, illud etiam habebit plura impedimenta; & sic est de matrimonio.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procederet, si non essent alia remedia, quibus etiam posset efficacius morbo concupiscentiæ subveniri; quod falsum est.

Ad quartum dicendum, quod personæ illegitimæ ad matrimonium contrahendum dicuntur ex eo quod sunt contra legem qua matrimonium constituitur. Matrimonium autem, in quantum est in officio naturæ, statuitur lege naturæ, in quantum est in officio communitatis, statuitur lege civili: & ideo ex qualibet dictarum legum potest aliqua persona effici ad matrimonium illegitima. Nec est simile de aliis sacramentis, quæ sunt sacramenta tantum. Et quia lex naturalis secundum diversos status recipit determinationes diversas, & jus positivum etiam variatur secundum diversas hominum conditiones in diversis temporibus; ideo Magister ponit in diversis temporibus diversas personas illegitimas fuisse.

Ad quintum dicendum, quod lex potest aliquid prohibere vel universaliter, vel in parte quantum ad aliquos casus: & ideo inter esse totaliter secundum legem & esse totaliter contra legem, quæ sunt contraria opposita, & non secundum affirmationem, & negationem, cadit medium esse alicqualiter secundum legem, & alicqualiter contra legem: & propter hoc ponuntur quædam personæ mediæ inter simpliciter legitimæ & simpliciter illegitimæ.

Ad sextum dicendum, quod impedimenta prædicta non dicuntur interimere matrimonium contractum, quasi solventia verum matrimonium, quod rite est contractum; sed quia solvunt matrimonium quod contractum est de facto, & non de jure. Unde si impedimentum aliquod matrimonio rite facto superveniat, matrimonium solvere non valet.

Ad septimum dicendum, quod illa impedimenta quæ non dirimunt matrimonium contractum, impediunt quandoque matrimonium contrahendum, non ut (1) non fiat, sed ut non licite fiat verum matrimo-

(1) *Al.* deest non.